

Mariakerke, honderd jaar eenzaamheid (1)

Marcel Leeuwerck

Nee, beste vrienden, we hebben het nu niet over de roman van G. G. Marquez; maar wel over een bescheiden wijk van Oostende: MARIAKERKE. Op 1 juli 1899, dus weldra 100 jaren geleden, verzwond immers de gemeente Mariakerke (of wat er dan nog van overbleef) voorgoed in de Stad-aan-Zee. Nochtans had veeleer het omgekeerde mogen gebeuren, want Oostende ontstond ooit als afgelegen vlucht-heuvel voor de vissers van het aloude dorpje Sancta-Maria-in-Testerep, een naam die volgens Jacob Meyerus reeds in 961 vermeld staat (wordt wel betwijfeld). Pas in 1071 liet Graaf Robrecht de Fries de eerste Sint-Pieterskerk bouwen op het "Oost-ende" van de reep, een gebied dat toen zeker tot Mariakerke behoorde. Want nog in 1548 herinnert een document er ons aan dat de kerk van Oostende, die ondertussen reeds lang naar de huidige Peperbusse was verhuisd, een jaarlijkse rente van 20 schellingen verschuldigd bleef aan haar moederkerk te Mariakerke.

Een andere historicus: Aub. Miraeus, bevestigt in ieder geval dat er in 1171 een kapel (Sanctae Mariae Capella) te Mariakerke bestond. Maar waar stond die precies? Alle sporen van dat oudste bedehuis spoelden immers weg met de vernielende storm van november 1334, die dan een hele strook van onze kust heeft afgekalfd. Scarphout bij Blankenberge verdween toen in zee en ook de oude kerk van Oostende lag overstromd.

Bij gebrek aan oude kaarten of geschreven getuigenissen kunnen wij evenwel geografische resten waarnemen. Zo ontmoet de strandwandel- laar even voorbij de Northlaan een opmerkelijke insprong in de zeedijk, die toch altijd monotoon rechtlijnig blijft vanaf ons Casino tot Westende. Op die plaats mondde oorspronkelijk een van die talrijke polderkreken uit die op de Oude Oostendse Watergang aansloten. Toen die inham begon toe te slibben bouwde men er, om de toegang voor de scheepjes open te houden, de Woutermanssluis. Op zijn beurt kon dat primitief houten bouwwerk evenmin lang stand-

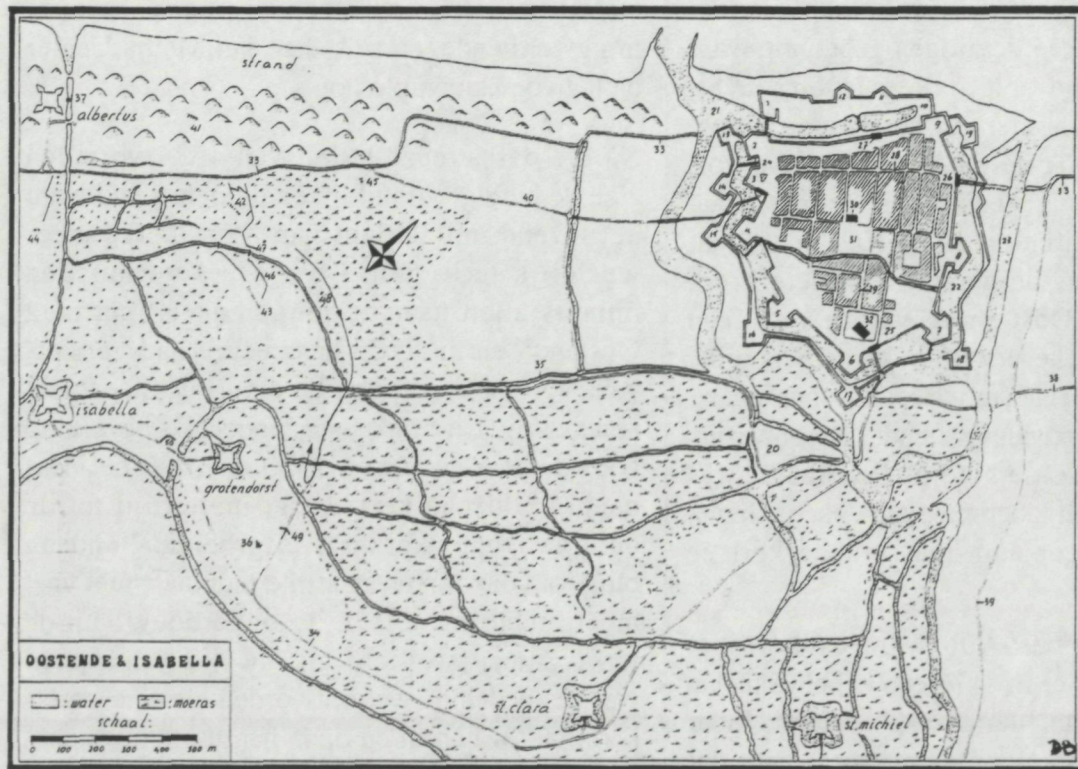
houden tegen storm en verzanding, maar daarmee bleef later binnendijs een moerassig "weel" over. Daarin liet Leopold II in de belle-époque het gezellig Albertuspark met zijn grote vijver aanleggen. In onze utilitaire XXe eeuw oordeelde de stad Oostende dat zo'n ouderwets wandelpark een "nuttiger" bestemming verdiende, en trok daar het Media-Center en het voetbalcomplex op.

Na die desastreuze storm van 1334 vormden zich de huidige strandlijn en duinenrij en kwam het levend middelpunt van Mariakerke meer westelijk te liggen. De vissers verhuisden immers allen naar de jonge en veiliger stad Oostende die in 1265 haar keure had verworven. Voor hen gold ook de ervaring: stadslucht maakt vrij! De honkvaste landelijke bevolking bouwde daarom tussen 1350 en 1400 het eenbeukig gotische kerkje, dat mettertijd tot de huidige Duinenkerk zal uitgroeien. Vandaag blijft van die oorspronkelijke bidplaats niet veel meer zichtbaar; alleen de onderbouw van de toren dateert wellicht uit die tijd. Misschien was het bedehuis wel ontworpen als een schuilkerk, met waterput en open haard om in troebele tijden heel de bevolking met vee en huishouden te herbergen. De sacristie beperkte zich tot een bergruimte achter het altaar en kostbare kunstwerken zal het kerkje ook niet bezeten hebben.

Het territorium van de parochie bleef wel zeer uitgestrekt en reikte van de wallen van Oostende tot voorbij de zogenaamde "Mariakerke-Splete", het gebied waarop nu het jonge kerkdorp Raversijde staat (het oude Raversijde lag verder bij het Provinciaal Domein). Die gronden maakten wel deel uit van Middelkerke, maar hoorden kerkelijk bij Mariakerke; vandaar de zegswijze: "Middelkerke de stokke, Mariakerke de klokke!" In de breedte bleef de parochie evenwel gekneld tussen het nieuwe strand en het Albertusgeleed, maar door inpol- dering van het wad kwamen er binnenlands ook veel vruchtbare gronden bij.

De dorpsgemeenschap Mariakerke ontwikkelde op die manier tot een verspreide groep polderhoeven met alles samen een paar honderd inwoners, die ongestoord konden leven en werken buiten de drukte van doorgaand verkeer. Alleen over het strand passeerden soms enkele karren richting Nieuwpoort, want de enige "straat" door het dorp bleef lange tijd de ongemakkelijke zandweg achter de duinen. Maar die bleek jammer genoeg best berijdbaar voor de benden van Daniël van Praet, Heer van Merwede en kapitein van Nieuwpoort, die op last van Keizer

oosten van de stad herviel heel de mooie Sint-Catharinapolder tot aan de Steense dijk opnieuw tot slikken en schorre. Mariakerke verloor zo een groot deel van haar vruchtbaarste gronden. Nog slechter evolueerde de toestand voor en na het beruchte Beleg van Oostende van 1600 tot 1604. Het verlaten dorp verloederde tot Spaans legerkamp, waarin de kerkrune lag; totaal vernield ... "par la rage des hérétiques hollandais..." (kroniek van Christophe de Bonours).

Uit: Ir. B. Cox, *Vanden Tocht in Vlaanderen: Oostende 1600*

Maximiliaan in 1489 Oostende en omgeving kwam plunderen en platbranden. De nog open stad stond immers noodgedwongen aan de kant van het anti-keizerlijke Brugge.

Mariakerke kreeg hiermee voor de eerste maal haar weinig benijdenswaardige rol opgedrongen om bij alle militaire avonturen van haar dochterstad tot kampeerplaats voor haar belegeraars en schootsveld voor de belegerden te dienen. Die ellende zal zich trouwens gedurende de volgende eeuwen herhalen. Het begon helemaal in 1576, toen Oostende werd veroverd door de hervormingsgezinden, die daarop heel Vlaanderen terroriseerden. Pas in 1599 reageerde de Spaanse overheid met de bouw van het Albertusfort bij de verzande Woutermanssluis. Veel te laat, want het ergste was ondertussen geschied. Na het doorsteken van de duinen ten

Pas vanaf 1625 kon het dorps- en parochieleven weer enigszins normaal draaien. Het Duinenkerkje met zijn kerkhof geraakte ondertussen voldoende hersteld en kreeg in 1638 zelfs weer zijn toren, die tot vandaag hetzelfde profiel zal vertonen. De verarmde polderbewoners waren evenwel niet in staat gebleken de wederopbouw grondig uit te voeren, zodat in 1679 "de tooren van de kercke ... teenemaal (is) vervallende" en nieuwe reparaties zich opdrongen.

Die kwamen met moeite klaar, of een tweede beleg van Oostende in 1706 (tijdens de Spaanse Successieoorlog) bracht opnieuw vreemde troepen, ditmaal Engelsen onder Marlborough en Hollanders onder Ouwerkerk. Die nestelden zich rond de Albertusmolen uit 1665 en het Duinenkerkje mocht nu korte tijd tot veldhospitaal dienen.

In 1716 veroorzaakt een nieuwe novemberstorm veel schade "soo dat men niet drooghe en can sitten in dese kercke". Pas na vier jaren komt de herstelling op gang, want de verantwoordelijke tiendeheffers moesten eerst een onderlinge ruzie uitvechten over de deelname in de kosten.

De Oostenrijkse Successieoorlog (1744-1748) bracht in 1745 de Fransen van Lodewijk XV voor een nieuw beleg en inname van Oostende en op het landelijke kerkhof bleven naast Franse soldaten ook 17 drenkelingen uit een Bolognees kaperschip achter.

Toch kwam uitgerekend in datzelfde jaar een kentering ten goede. Na de inname van de stad moest de overheid eindelijk erkennen dat de opgeslibde Catharinapolder zijn militair nut kwijt was en besloot hem opnieuw te laten indijken. Twee jaren later konden de boeren weer rijke polderoogsten binnenhalen. De bisschop van Brugge, Joannes Caïmo wees bij de kerkelijke reorganisatie van dat nieuw gebied het deel ten noorden van de Leffingestraat aan Mariakerke toe. Het zuiden kwam aan Stene. Beide arme boerenparochies beschikten zo onverwacht over belangrijke inkomsten, waarvan zij oordeelden dat die best tot opsmuk van hun oude kerkjes konden dienen. Te Mariakerke zorgden daarvoor twee opeenvolgende pastoors, die samen meer dan een halve eeuw in functie zijn gebleven; Josephus De la Bulcke (1742-1761) en Petrus De Cuyper (1762-1805), allebei uit Oostende. Volgens de smaak van de tijd verfraaiden zij het Duinenkerkje in vrolijke rococostijl. Zo lieten zij er een nieuwe sacristie aanbouwen, een beschilderd plafond aanbrengen, de schitterende marmervloer met windroos leggen, twee zijkapellen toevoegen en het rijke meubilair met prachtig houtsnijwerk plaatsen (altaar, preekstoel, communiebank, orgelbuffet, lambriseringen). Daarna bestelden zij nog een reeks van tien grote schilderijen bij E. Lacroix, die de vijf blijde en vijf droevige mysteriën uitbeelden. Geen meesterwerken, maar zij passen in 't geheel en werden in 1909 gerestaureerd door onze welbekende Henri Permeke bijgestaan door zijn - later wereldberoemde - zoon Constant.

Met moeite waren de fiere parochianen op al dit moois uitgekeken, of de Franse inval van 1794

dreigde dit juweel van een kerkje te vernielen. De pastoor slaagde er gelukkig in om zijn kerkje te redden door op tijd de eed van trouw aan de Franse republiek te zweren.

Meteen begon Mariakerke te bestaan als moderne gemeente met eigen verkozen bestuur, kerkfabriek enz. Daar hoorde ook een gemeentehuis bij; maar waar bevond zich dat gebouw? Over die vraag debatteren vandaag de plaatselijke heemkundigen nog altijd met scholastieke vurigheid. Die byzantijnse haarklieverij blijkt evenwel een slag in het zeewater, want Robert de Beaucourt getuigt als tijdgenoot en dus met gezag in zijn "Monographie de Mariakercke-Bains" (1896) dat de gemeenteraad bij iedere zitting van herberg wisselde. Daarmee voorkwamen de burgervaderen broodnijd tussen de waarden. Cafébazen oefenen inderdaad dikwijls beslissende invloed uit op de plaatselijke politiek. Wel beklagen wij nu de arme gemeentesecretaris, die met heel zijn administratie telkens de gemeente moest doortrekken. Welke onderwerpen sierden dan wel de dagorde van die gemeenteraden? Naast kleinzielig gekibbel over ongekuste grachten en gebrekkige wegverhardingen zal meer dan eens een klaagzang zijn aangeheven over die dure Duinenkerk. De gemeente telde in 1817 niet meer dan 356 inwoners, waarvan slechts een 40-tal kiesgerechtigd en het onderhoud van dat, nochtans bescheiden, kerkje betekende inderdaad een zware post. Toen in 1833 pastoor P. Soenen aankwam, rapporteerde hij aan zijn vicaris dat hij "... een verwilderde en geringe parochie (vond) ... de zaken der kerkfabriek vernesteld...". Zo'n verwaarloosd boerengat zal weldra als een gemakkelijke prooi in de schoot van de opgeschoten dochterstad vallen.

(Wordt vervolgd)